

Грига М.А.

ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ МЕТОДИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПІД ЧАС КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДПИСІВ, ВИКОНАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНІЧНИХ ПРИЙОМІВ

Наявність великої кількості методів техніко-криміналістичного дослідження документів взагалі та технічного дослідження підписів зокрема, зумовлює необхідність їх класифікації та систематизації. Створення такої ієрархічної системи, безумовно, має не лише теоретичне, а й практичне значення, надаючи змогу експерту орієнтуватися в безлічі методів та правильно визначати добір та порядок їх застосування з метою ефективного проведення дослідження.

Найбільш поширеною у криміналістичній літературі є класифікація методів експертного дослідження за ступенем загальності та ієрархією застосування, запропонована Т.В. Авер'яною [1, с. 13], А.І. Вінбергом, О.Р. Шляховим [2, с. 64], А.В. Іщенком [3, с. 59], В.Я. Колдіним [4, с. 151] та ін. Згідно з нею, методи експертного дослідження поділяються на:

- всезагальний – діалектико-матеріалістичний (діалектичний) метод;
- загальні (загальнонаукові або загальнопізнавальні) методи;
- окремі методи (часткові);
- спеціальні методи.

Всезагальний (діалектичний) метод є методом матеріалістичної діалектики, яка вивчає предмети і явища дійсності в русі, зміні, розвитку, взаємозв'язку і взаємозумовленості. Він включає методи традиційної формальної логіки: аналіз і синтез, індукцію і дедукцію, гіпотезу і аналогію [5, с. 308-310], абстрагування, формалізацію і т.ін. Даний метод дає можливість розглядати об'єкт пізнання в розвитку, що для дослідження підписів має важливе значення при вивченні механізму взаємодії пишучого приладу (барвної речовини) з носієм (папером) і утворення матеріально-фіксованих відображень (підписів).

Загальні методи розробляються філософськими науками, частково психологією і математичними науками, проте, використовуються в різних науках (галузях) практичної діяльності, в тому числі і при проведенні техніко-криміналістичного дослідження документів (реквізитів). До них відноситься спостереження, вимірювання, описання, порівняння, планування, експеримент, моделювання. Однак, загальні методи, які застосовуються під час дослідження підписів, виконаних за допомогою технічних прийомів, не відрізняючись за змістом від загальних методів інших наук, мають особливості, зумовлені предметом дослідження, об'єктами та іншими факторами. Відтак, пропонуємо зупинитися на більш детальній їх характеристиці.

Спостереження – метод, який під час дослідження підпису здійснюється неозброєним оком і/або за допомогою оптичних приладів. Проте, лише комплексне використання різних видів спостереження (різних режимів освітлення) дозволить всебічно та детально вивчити зображення підпису і всі його елементи.

Вимірювання – полягає у встановленні точних розмірних характеристик елементів підпису, дозволяє визначити та вивчити загальні та окремі його ознаки. Вимірювання проводиться за допомогою лінійки, штангенциркуля, мікроскопа з окуляр-мікрометром, вимірювальної лупи та інших пристосувань. Спеціальні прилади дозволяють фіксувати напрямок руху пишучого приладу, глибину штрихів (для визначення ступеня натиску), визначати точки початку та закінчення рухів, а також відносну глибину окремих частин елементів підпису, послідовність нанесення штрихів, що перетинаються тощо.

Опис – відображення умов, засобів і результатів дослідження. Його дані використовуються для узагальнення одержаної інформації і вирішення різноманітних питань. При проведенні криміналістичного дослідження підписів особливістю описання є обов'язкова фіксація всіх умов вивчення об'єктів дослідження.

Експеримент полягає у створенні штучних умов, які б сприяли виявленню певних ознак зображень підписів, що передбачає використання спостереження, вимірювання і порівняння. Експеримент може проводитися відносно як самого підпису, так і його моделі, з метою перевірки певних припущень, зокрема, чи виникло зображення підпису у документі внаслідок використання конкретного факсиміле-кліше.

Порівняння – метод, який застосовується як в процесі ідентифікації, так і при вирішенні діагностичних і ситуаційних завдань, а його результати дозволяють судити про наявність і/або відсутність збігів чи розбіжностей та їх значущість. Для реалізації методу порівняння використовують такі способи, як зіставлення, накладання та суміщення, які є незамінними при необхідності демонстрації абсолютного збігу двох підписів, один з яких слугував моделлю для копіювання.

Моделювання – заміна досліджуваного підпису моделлю, яка може бути не точною, абсолютною копією оригіналу, а однобічним, абстрактним відображенням, з подальшим перенесенням результатів її дослідження на документ. Моделювання при технічному дослідженні підпису може бути використано при вирішенні, наприклад, таких завдань, як встановлення послідовності нанесення елементів підпису чи виявлення первинного підпису. Такі моделі можуть бути одержані шляхом:

– виготовлення плоских зображень фрагменту документа з підписом за допомогою дифузно-копіювального, абсорбційно-люмінесцентного методів тощо;

– фотозйомки в полі ТВЧ, що дозволяє створювати плоске відображення вдавнених елементів підпису, за допомогою перетворення їх глибини в щільність почорніння на негативі;

– використання фотографічної голографії, коли в голограмі фіксується інформація про найдрібніші деталі рельєфу фрагмента документу з підписом тощо.

Прикладом такого методу, як *реконструкція* (відновлення), є встановлення змісту невидимих чи втрачених елементів підпису.

Отже, ми розглянули загальні методи, які лежать в основі техніко-криміналістичного дослідження документів з урахуванням особливостей їх застосування при дослідженні підписів, виконаних за допомогою технічних прийомів. Варто зазначити, що дані методи не є руйнівними, а відтак, являють собою фундамент експертного дослідження і застосовуються в першу чергу.

Список використаних джерел

1. Аверьянова Т.В. Методы судебно-экспертных исследований и тенденции их развития: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Академия МВД РФ. – М., 1994. – 45 с.

2. Винберг А.И. Общая характеристика методов экспертного исследования / А.И. Винберг, А.Р. Шляхов // Общее учение о методах судебной экспертизы: Сб. науч. тр. – М. : ВНИИСЭ, 1977. – Вып. 28. – 132 с.

3. Іщенко А.В. Поняття й система методів техніко-криміналістичного дослідження документів: навч. посіб. / А.В. Іщенко, М.Ю. Будзієвський, І.П. Красюк [за ред. С.М. Алфьорова]. – К.: ТОВ «Еліт Прінт», 2011. – 97 с.

4. Колдин В.Я. Криминалистика: теоретическая наука или прикладная методология / В.Я. Колдин // Вестник Московского университета. – Серия 11. – М.: Изд-во МУ, 2000. – № 4. – С. 3-19.

5. Белкин Р.С. Общая теория советской криминалистики / Р.С. Белкин – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1986. – 398 с.

Губіна Є.Н.

ЗАЛУЧЕННЯ ПОНЯТИХ ДО УЧАСТІ У ПРОВЕДЕННІ ОБШУКУ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

Обшук – це слідча (розшукова) дія, проведення якої регулюється ст.ст. 234-236 КПК України. Обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді (ч.ч. 1, 2 ст. 234 КК України).

Відповідно до ч. 7 ст. 223 КК України, обшук житла чи іншого володіння особи має здійснюватися з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування цієї слідчої (розшукової) дії. Отже, перед тим, як вирішити питання щодо залучення понятих до участі у проведенні обшуку, слідчий повинен встановити, чи має певне приміщення такий статус.

Легальне визначення термінів «житло» та «інше володіння особи» закріплене у ч. 2 ст. 233 КК України. Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим